

הבדידות הטמונה בחרות המדומה של מי שעצמיותו ניטשטשה

מאת אלכס זהבי

שולמית הראבן

והרגיש שלו ("בדידות"), ולעיתים המתכונת הקונוונציונאלית והפתרון שמצאה המספרת להעברת המסר פוגעים באיכות הסיפור, כך, לדעתי, שגתה שולמית הראבן בהביאה את "העד" בנוף הראשון מפיו של מורה צעיר ולא נבון, שיחסה אליו ואל סביבותיו נע בין אירוניה לבין סאטירה. למולו, עצמת ה"חמ"רים" הראשוניים של הסיפור גדולה כל כך, שחרף תאורי התנהגותו התפלה של הגיבור-המספר, העוטפים את סיפור זעקתו של הגיבור, הזעקה פורצת, ומשמעותה מתבררת למרות ההצגה המגושמת של אטימות הסביבה.

ההתמודדות

ב"דמדומים" שברה שולמית הראבן את מסגרות הסיפור הקונוונציונאלי. סיפורי-המסגרת של החלום שחרר אותה ממחויבותיה לשיקוף ריאלי של ההתרחשויות, ששום סופר לא הצליח לשקפו בכתיבה ריאליסטית. מתברר, שכאשר שולמית הראבן השתחררה מדפוסים מחייבים, ה"פתרונות" שמצאה להעברת מציאות של סיוט, שבו התמוטטו כל קניי-המידה המסוכמים של התנהגות ותגובה, סייעו ב"העברת תחושה זו, ובהקרנת הייחוד של השניים שהצליחו לחיות, כביכול, את חייהם המלאים גם כשהם מודעים למתרחש.

שולמית הראבן אינה חדלה להתמודד ב"כתיבתה עם "חמרים" שלא נכבשו, ואינה מתפתית לעלות על דרכים כבושות. ב"בדידות" היא מתמודדת, לעיתים בהצלחה רבה ולעיתים כפחות, עם מצבים ובעיות המציקים מאד לקורא, ושלא הזארו הרבה מנקודות הראות שנבחנו על-ידיה. כל הסיפורים הם קריאים מאד, וישדרו ודאי אל קוראים רבים, שהמצבים המעלים בהם משקפים את התמודדותו-תיהם והתלבטויותיהם.

לצד זו, שמשומרים בהן מנהגים והרגלים מעולם אחר, הרי בסיפור השני אנו מתוודעים לאשה אשר בנתה דייק סביב עצמה, כשבממ"לכתה הזעירה היא נוהגת על-פי עקרונות אנאכרוניסטיים, והיא מפתחת ציפיות מתוך התעלמות מן התמורות שחלו בה וסביבה.

גיבורת "שעתיים על הכביש" נמצאת ב"מצבו של פאולינס, לראשונה היא שרויה פורמאלית לבד, חרדה מפני הצפוי לה, העדיין תוהה כיצד תשמור על עצמותה, משהש"תחררה מהתחייבויות כלפי זולתה, אך ב"בזמן נחשפת לגירויים ולהתמודדויות שלא היתה נחשפת להם אלמלא נותרה לבד. ה"גיבורה" עדה, אשר ככזויה מעט, יודעת את הבדידות הטמונה בחרות המדומה של מי שעצמיותו ניטשטשה.

המסר

ב"העד" וב"דמדומים" חווית השואה אינה ברקע כמו ב"בדידות". עלילת ה"עד" מתרחשת אמנם במוסד חינוכי, אך גיבורה היא הנער שראה את רצח הוריו, וחווה את הרעב והמנוסה, ובא לקהילה דשנה ומוגבלת המסרבת להאזין לצעקת העזרה שלו ודוחה אותו בגסות. הוא מתחפר, מתחזה כמקבל את הגורל מות של סביבתו החדשה, ומתכנן בסתר גיחות והתקפות ומבצען במפתיע.

"דמדומים" — סיפורו החשוב ביותר של הקובץ, לדעתי, הוא סיפור הלום של שיבה אל העיר שתושביה נלקחים ערב-ערב למוות, ושל חיים יחד של זוג צעיר בתוך המציאות שהם מודעים אותה. וממצים את המירב מהיותם יחד, בעוד שעולמם של זולתם נבוז ורוקן על-ידי הברברים.

אין ספק, שבכתיבת סיפורים אלה הונעה שולמית הראבן על-ידי הרצון להעביר מסר. בארבעת הסיפורים הראשונים המסר על מאפייני הבדידות, גורמיה והאפקטים שלה היא הדומיננטית, בשני האחרונים, דוא שולי למסר מורכב יותר ולביטוי של תחושות עמו"קות יותר של עלבון ("העד") ותהייה על מהות התגובות בשעת מצוקה גוראה (ב"דמ"דומים"). יחד עם זאת, לא ויתרה שולמית הראבן על הזדקקות לדפוס הסיפור הקצר הקונוונציונאלי. בכל הסיפורים, פרט לאחרון, היא לא ויתרה על סיפורי-המעשה, על איפיון מקומות ההתרחשות ועל הפואנטה בסיומי ה"סיפורים. המתח בין המסר הנטול כולו מעולם הפנים של הגיבורים לבין המתכונת לפיה הפעילות והפואנטה הם מתייבי המציאות מסייע לעיתים להיווצרות סיפור רגיש ומאוזן, כמו "בסאות הקש שלי", כשהאירוניה של ה"מספרת היא דקה בסיפור זה. לעיתים הפואנטה מיתרת בסיום הסיפור ופוגעת בעיצוב העדין

שולמית הראבן: בדידות: 6 סיפורים, הוצאת עם עובד וקרן תל-אביב לספרות ואמנות, 138 עמוד.

שת הסיפורים שקיבצה שולמית הראבן בספרה החדש מציגים פנים שונות של בדידות. שמו של הספר והמוטו ממסתו של מונטין ("על הבדידות") מנתבים את הק"ריאה לכיוון מסויים. לאתר הקריאה הראשונה, בעת כתיבת הכתוב, מתברר שתמרוניה של הסופרת היו אמינים, גם סדר הבאת הסיפורים בספר שנראה תמוה במעבר מסיפור לסיפור מתברר כמשמעותי.

המוטו של מונטין מסביר לאן חתרה שולמית הראבן בסיפוריה. לאתר שעירו נכבשה ע"י הברברים רכשו גלקח והוא נשבה, פונה הבישוף פאולינס לאלהיו ואומר (עפ"י מונ"טין): "כי אדוני הסר מעלי רגש זה של אבדן, שהרי גלוי וידוע לפניך שעוד לא נגעו האנשים בדבר אשר הוא שלי". (הד"גשה במקור).

במצבים המעוצנים על-ידיה נוכל להבחין בין כאלה של היות האדם לבד כשהוא אוגר כוח מתוך גרעין של שליחות או אמת כלשהי ("העד", "בסאות הקש שלי") לבין תנועת אדם בתוך ריקות לאחר שכל "שהיה לו אוכל" ("בדידות").

בסדרה את סיפוריה כאילו מבילה אותנו שולמית הראבן ביד מן הסיטואציות המוכרות לנו, והקרובות במקום ובזמן אל אלו שמתוץ למעגל התנסויותינו והכרויותינו. הפגישה הראשונה נערכת עם גברת דולי יעקובוס, אשה אמידה, בעלת טעם, שמעמדה הכלכלי וה"חברתי מאפשר לה לחיות על-פי דרכה. אנו מלווים אותה משך יום אחד, כשאנו נעים יחד עמה בתוך ריקנות מנותקת לחלוטין מ"מחויבויות אישיות וחברתיות, נטולת סקרנות היא תרה אחר גרוי, וכמעט מתפתית למגע מיני לא אסתטי עם אשה ונרתעת. דולי יעקובוס כבתה עוד כטרם, "רכשה" את בעלה המכובד, את ביתה מול העיר העתיקה ואת תפארתה האביריה המעולנים. גרעין חיותה גיטל ממנה בתקופת השואה.

ב"אהבה בטלפון" וב"בסאות הקש שלי" מו"באים בסיפור האחד בהומור ובשני — באי"רזניה עולמותיהן של נשים החיות בשלום עם עולמן הצר והמגנות על עצמן מפני פריצת גורם זר. בעוד שבסיפור הראשון עולם זה נוצר על-ידי חיים בצוותא של שתי אחיות, שהימצאותן יחד הדפוסי החיים קבועים זו